

DEREITOS CONSUECUDINARIOS E OUTROS COSTUMES MARIÑEIROS (II)

A PARZARÍA E OS SOLDOS

Xerardo Dasairas Valsa

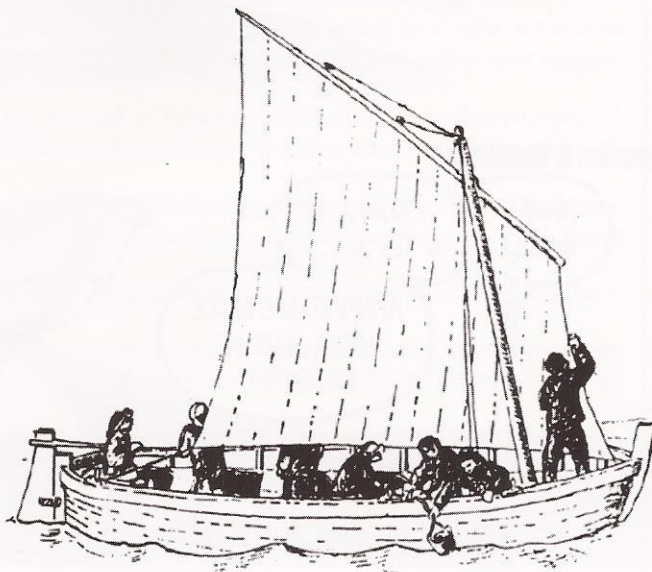
Nesta segunda entrega, recuperamos vellos textos e documentos que nos permiten botar unha ollada ao pasado marítimo das nosas rías, sobretudo no que concerne a algúns sistemas e conceptos antigos de retribución. Nos contratos que para a pesca celebraban os mariñeiros en todo o litoral de Galicia era base esencial a coparticipación nos produtos, xa dentro da modalidade da parzaría pura ou simple, xa combinada co soldo fixo, pero predominando a primeira, que é a forma antiga e clásica da retribución dos pescadores. A parzaría mixta e aínda o salario fixo apareceron modernamente, á medida que as embarcacións e aparellos se perfeccionaron e aumentaron o seu prezo de adquisición, sobretudo desde que se adicaron á pesca de altura os grandes barcos de vapor, cuxos armadores, cobizosos dunha vantaxosa explotación, non aceptaron o vello modelo.

Hai quen atopa precedentes desta participación dos mariñeiros no produto da pesca, no dereito romano xa que, nun código constitucional do emperador León Augusto, este manda nunha constitución *“que nos predios marítimos nos que as respectivas propias pequenas porcións non basten para o establecemento de redes fixas, se unan as partes a fin de que por medio de tal comunidade poidan os donos experimentar utilidade das súas propias posesións, e se un non quixese formar comunidade, se-xa obrigado aínda contra a súa vontade, a contribuir á comunidade”*.

Noutra constitución romana, e aínda rexindo o principio xeral de que, ao se constituiren sociedades, o que achegaba maior parte tamén obtiña maior participación nas utilidades, sinálase que na unión de predios marítimos non pode rexer a regra anterior. Por iso, promúlgase unha nova lei que en diante rexa isto con xustiza, establecendo que *“se se fixese comunidade de dúas porcións marítimas para*

establecer redes fixas de pescar, e unha delas fose maior e menor a outra, perciban os donos dunha e outra porción, o lucro con igual distribución”. Tamén se apunta como precedente probable que estas participacións dos mariñeiros na pesca marítima teñan a súa orixe na época feudal, en que as embarcacións eran do señor e as tripulaban os seus vasallos e servos, aos que como compensación do servizo lles doaba unha parte do peixe para distribuílo entre eles.

Este quiñón ou caiaxe, como todos sabemos, consistía basicamente en certa cantidade de peixe coa que os donos de artes e aparellos lles retribuían aos mariñeiros como estímulo ao bo éxito das súas faenas, ademais do xornal ou salario. Nas rías galegas, ata mediados do século XIX, só se coñecían as embarcacións chamadas dornas e outras denominadas lanchas, que utilizaban para as súas operacións o aparello denominado xeito que lle daba nome á embarcación.

O contrato entre o armador ou dono dunha embarcación e a tripulación era de parzaría pura, de sociedade de ganancias. As diferenzas entre os costumes marítimos relacionados coa pesca e os que antigamente presidían este xénero de contratación, acentuaríanse coa chegada das fábricas de salgazón primeiro e coa incorporación do motor e novas artes, despois.

Daquela, a costeira duraba desde o 15 de Xuño ao 15 de Febreiro e as artes e lanchas eran da propiedade dos fabricantes de salgadura, que se asociaban cos tripulantes para o negocio, distribuíndose os ga-

ños en dúas partes, unha para a embarcación e aparello, e outra para a xente de carga á porcións iguais, menos o rapaz da lancha que percibía un cincuenta ou un vinte e cinco por cento menos que os demais mariñeiros. Ademais, na época de Entroido, o armador dáballe ao patrón un pucheiro de graxa e durante o ano facilitáballe o sal suficiente para o seu consumo; asímesmo, o patrón percibía pola mesma época, un real por cada milleiro de sardiña que entrase na fábrica procedente da súa embarcación durante a costeira.

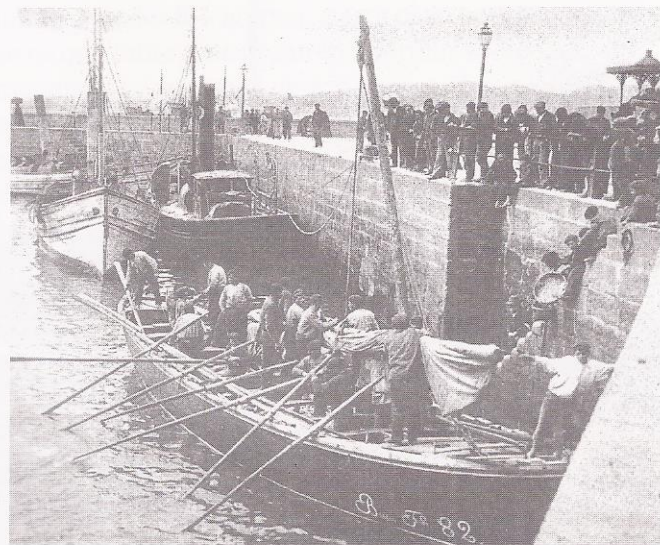
Cara mediados do século XIX aparecería a traíña, aparello que requería unha embarcación principal, nomeada galeón, para transportar a rede, e catro lanchas auxiliares para recoller e levar a pesca. A tripulación estaba composta polo mestre, director de todas as operacións e catro patróns, encargados cadanseu de mandar unha lancha e coa misión de esculcar o peixe e avisar ao mestre cada vez que o avistaban para que este decidise se convíña ou non largar a rede.

Asemade, formaban a tripulación, un proel, encargado de afirmar o galeón e ser o pescudador do peixe á proa da embarcación; un pedreiro ou chumbeiro, cuxa misión era a de largar a relinga inferior da rede coas pedras ou chumbos con coidado de non facer ruído e evitar que o peixe fuxise.

Este conxunto de mariñeiros chamábase xente de carga e tamén incluía dous largadores da relinga superior e uns corenta e poucos remeiros entre todas as embarcacións. As operacións de pesca duraban cinco meses cada ano, cuxo período era nomeado como colleita ou costeira e comezaba nun dos días da primeira quincena de Xullo e terminaba en día igual da primeira quincena de Decembro. A retribución da xente de carga (tripulación) variaría notablemente duns periodos a outros, sendo que en 1850 os mes-

tres percibían pola costeira unhas 250 pesetas, os patróns de 175 a 200, os proeles, plomeiros e largadores 30, os remeiros do galeón 24 e os das lanchas 20. Ademais, como complemento, dábaselle a cada tripulante, incluído o mestre, un ferrado de millo cada quince días. En concepto de quiñón, o mestre percibía, por cada cen milleiros de sardiña entregados en fábrica, 300 sardiñas, cada patrón 250, cada un dos proeles, pedreiros, largadores e remeiros do galeón 200 sardiñas e 150 cada remeiro das lanchas. Este produto en especie adoitaba xuntarse por algúns e venderse na praia ou no porto en pública poxa, repartíndose o importe conseguido.

Cara 1870 foron suprimíndose as “quincenas” ou pago en millo, mais en troques, subirían os soldos e o quiñón rexíndose a costeira pola maior ou menor aptitude e fama de laboriosidade de cada un dos tripulantes: Os mestres percibían de 625 á 1.000 pesetas, os patróns de 250 á 500 pts. e 200 pts. o demais mariñeiros.

Traíñeira de Bueu

O quiñón ou caiaxe consistía aproximadamente nun terzo da pesca que se dividía en partes, percibindo dúas o mestre, unha e media cada patrón e unha cada individuo do resto da tripulación.

Ademáis do quiñón e con obxecto de estimular e interesar na industria aos mariñeiros, os salazoeiros ou os armadores daban uns “premios” consistentes nunha nova participación que por milleiro de sardiña percibían algúns dos tripulantes ao final da costeira.

O mestre percibía 10 céntimos, o patrón, proel, pedreiro e largadores 25 cts. a distribuír entre eles, sendo que os remeiros non cobraban nada por este concepto. Tamén había outro costume de orixe antiquísima, que era obsequiar con viño e augardente de cana á xente de mar, cada vez que entraban en fábrica cen ó máis milleiros de sardiña. Os días das festas dos patróns locais, tamén como costume de vella raigaña, algúns armadores adoitaban darlle a cada remeiro catro cuartillos de viño e á cada patrón e mestre, seis.

A caiaxe ou quiñón era tan útil e proveitosa nestas datas, que ao seu amparo acudían xentes forasteiras a traballar durante a costeira, pois co que diariamente obtiñan por este concepto, satisfacían as súas necesidades e percibían ao final o importe do seu soldo, que lles servía para axudar á produción de pequenos bens ou leiras que cultivaban as suas mulleres e fillos.

Como eran frecuentes os abusos cometidos tanto pola xente de mar como polos armadores, era necesario establecer “concertos” para evitar discordias entre uns e outros.

Reproducimos un deles datado no ano 1874, dada “a conveniencia e necesidade de organizar e regular a marcha no exercicio da industria de pesca e salgadura que exercen, cortando abusos e roubos escandalosos”, segundo recolle no preámbulo.

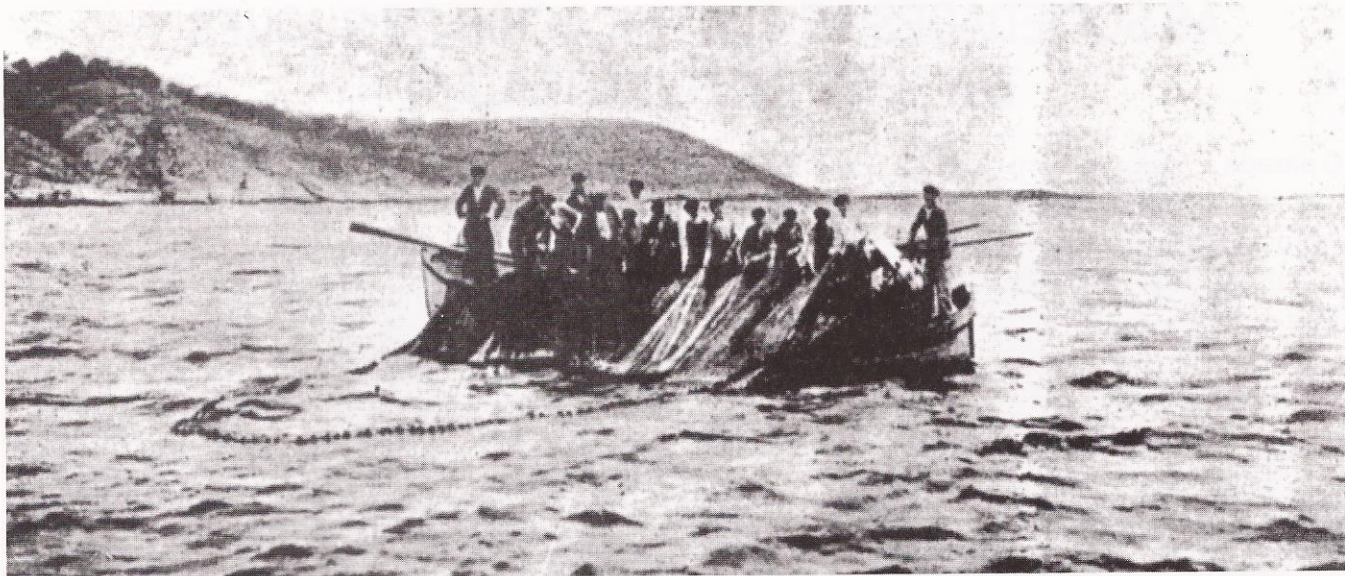
Neste regulamento tamén se observa como o sistema de caiaxe ou quiñoneo vai sendo substituído nalgúns casos pola percepción salarial:

Primeira: Que a contrata da xente de mar ha de ser na presente costeira de catro meses, á contar desde que dean principio as faenas da mar, quedando, no entanto, en liberdade cada un dos que falan de contratar por menos tempo ao deixar de armar.

Segunda: Que os señores que subscriben comprométese á non admitir nos seus establecementos, por ningún concepto, personal de mar e terra que estean contratados, considerándose así o que os seus nomes se achen anotados nos libros que leven nas fábricas.

Terceira: Que asímesmo se comprometen á que durante a costeira non admitirán nos seus establecementos ás persoas que fosen despedidas doutros, xa fosen homes ou mulleres.

Cuarta: Que se suxeitan á que o peixe que se lle dea á a mariñería consistirá, por cada cen milleiros que entren en fábrica, 250 sardiñas á cadanseu dos patróns e homes do galeón e 150 á cada un dos que tripulan lanchas; o mestre percibirá o que considere xusto o seu xefe inmediato.

Quinta: Que se comprometen tamén a que o peixe de que trata a condición anterior hase de dar no establecemento por cada un dos seus encargados, e de ningunha maneira no mar, como viña facéndose.

Sexta: Que se prohíbe terminantemente que os mestres e patróns dean, por ningún concepto, sardiña algunha nin na mar nin en terra, nin aínda recompensar con peixes a traballos que poidan prestar embarcacións e persoal alleo, quedando ao coidado dos encargados das fábricas o abono dos auxilios que lle dean ao aparello.

Sétima: Que se fai responsables aos mestres e patróns do peixe que ademais da sardiña caia no aparello, cuxo peixe enviarán ás súas respectivas fábricas.

Oitava: Que aos mariñeiros coñecidos por proeles e plomeiros daráselles, en troco da sardiña que viñan percibindo, 120 reais máis que o que gañan os homes do galeón.

Novena: Que ao raparigo que estea ao servizo do mestre e doutras atencións se lle gratificará, en substitución da sardiña que se lle daba, con 80 reais.

Décima: Que aos envasadores abonárselles, en lugar da que tamén recibían, 120 reais para todos por cada, costeira.

Oncena: Que se lle dará un cuartillo de viño aos homes que tripulan o galeón e patróns de lancha, por cada vez que larguen o aparello e se pesque polo menos unha lancha de sardiña ou sexan cen milleiros, non chegando á este número non se lles dará nada.

Duodécima: Os mestres e patróns que falten ás condicións sexta e sétima pagarán por razón de multa os primeiros 100 reais a primeira vez, 200 pola segunda e á terceira despedidos. Os patróns satisfarán pola primeira falta 100 reais e pola segunda serán despedidos, sen que poidan ser admitidos como tales ou con cargo igual ao maior durante tres costeiras, a contar desde a que teña sido despedido. As multas impostas rebaxaráselles dos seus salarios.

Décimotercia: Que ás persoas adicadas ao carexero da sardiña desde a beira do mar aos establecementos non se lles consintan paxes (cestos) que non leven 500 sardiñas, á cuxo fin os que subscriben suxéitanse a non admitir todos aqueles que non poidan conducir medio milleiro. Esta disposición comezará á rexir aos quince días de dar principio as faenas da mar.

Décimocuarta: Que se, a consecuencia das alteracións e disposicións anteriores, a xente de mar non concorrese aos traballos e faenas, imposibilitando o poder ir á ao mar, neste caso comprométese os que falan, á se reuniren e formar sociedade, por maneira que en lugar de ir á campaña con oito aparellos, facelo con catro, á cuxo fin cada dous formarán un, procurando que a unión de dúas sexa a máis conveniente. Se por virtude das expresadas alteracións e disposicións, nin aínda os catro aparellos puidesen ir ao mar por falta de xente, neste caso deixarán de armar todos.

Décimoquinta: Ao cumprimento das condicións expresadas, e en particular ás 2ª, 3ª, 4ª, 5ª e 11ª, suxéitanse os señores concorrentes que fan este acordo, baixo multa de 6.000 reais que sufrirá o que falte á algunha delas. Esta suma distribuirase entre os observantes das devanditas condicións, elixindo a tres fomentadores por xuíces impositores das multas.